

บทที่ 1

บทนำ

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองสืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน วัฒนธรรมไทยมีศักดิ์ศรี มีความเจริญก้าวหน้าไม่แพ้วัฒนธรรมของชาติอื่น ๆ สมควรที่เยาวชนและประชาชนในชาติ ควรจะรัก หวงแหน ปรับปรุง พัฒนาให้เป็นมรดกล้ำค่าของชาติต่อไป เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เป็นเอกลักษณ์ เป็นเครื่องมือเบื้องต้นในการสร้างเสริมความเจริญก้าวหน้า ความสามัคคีของชนในชาติ จึงมีความสำคัญต่อความมั่นคงและความคงอยู่ของชาติมาก ถ้าวัฒนธรรมของชาติตาย ชาติก็ตาย (1 : 64) วัฒนธรรมจะเจริญหรือเสื่อมย่อมขึ้นอยู่กับ ผู้เป็นเจ้าของ วัฒนธรรมว่าจะรู้จักอนุรักษ์ และปรับปรุงให้ดีขึ้นเพียงใด คนในสังคมหรือในชาติ จึงควรจะต้องรู้จักส่งเสริมและสืบทอดวัฒนธรรมของชาติให้เป็นมรดกตกทอดกันไปไม่ขาดสาย ทั้งจะต้องรู้จักหาของใหม่ที่ไม่ขัดและไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อของเดิม มาเพิ่มเติม ปรับปรุง แก้ไขให้เหมาะสม กับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติของสังคม ทั้งจะต้องส่งเสริมให้แพร่ขยายไปในหมู่คนในชาติของตน และตลอดจนชนหมู่อื่นด้วย

ปัจจุบันสังคมไทยมีปัญหามากมายหลายประการ ทั้งปัญหาส่วนบุคคลและปัญหาสังคม อาจเป็นเพราะผลการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเรื่องของวัตถุ มีการรับเทคโนโลยี และวิถีการดำเนินชีวิตแบบสังคมตะวันตก อีกทั้งระบบการสื่อสาร การคมนาคมสมัยใหม่มีประสิทธิภาพสูง เอื้อต่อการสืบทอดวัฒนธรรมต่างชาติ (2 : 38) ประกอบกับสภาพวัฒนธรรมไทยทุกวันนี้สับสนมาก อันเนื่องมาจากการยอมรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาโดยเจตนา เพื่อเหตุผลบางอย่าง ทำให้วัฒนธรรมต่างชาติมีอิทธิพลเหนือตน เหนือวัฒนธรรมของตน โดยไม่ได้ตั้งใจ และละเลยวัฒนธรรมของตนเอง ไม่มีใครศึกษาถึงต้นเหตุ ความเป็นมา จนเป็นเหตุให้วัฒนธรรมไทยบางอย่างหายสาบสูญไป ทั้งนี้สัญคนไทยเองก็ไม่ได้สนใจวัฒนธรรมของไทย ด้วยความเห็นดีเห็นงาม ด้วยความรู้อย่างซาบซึ้ง แต่มองวัฒนธรรมในทัศนะของชาตินิยม คือต้องการรักษา ถ้ายทอด ด้วยความรู้สึกว่าเป็นของไทยเท่านั้น ไม่ได้พิจารณาถึงความเหมาะสม

ลึกซึ้ง ความประณีต งดงาม และสาระสำคัญของวัฒนธรรม ประกอบกับหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาขึ้นมา ได้กำหนดให้เรียนวิทยาการต่าง ๆ มากมาย จนไม่มีช่องว่างที่จะให้ครูมีการถ่ายทอด หรือเสริมสร้างความรู้ด้านวัฒนธรรม(3 : 1-13) ในการเรียนการสอนที่มุ่งทางเอื้อให้ครูชั้นนำเด็กเรื่องวัฒนธรรมได้บ้าง ก็คือการสอนวิชาประวัติศาสตร์ วิชาวรรณคดี และวิชาศิลปะนิยม (art appreciation) (3 : 18) แต่ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ หรือความภูมิใจในวัฒนธรรมไทย จึงไม่อาจชี้แนะให้นักเรียนรู้จักคิด เลือกสรร และยอมรับค่านิยมในวัฒนธรรมไทยได้ (4 : 3) การจัดการศึกษาด้านวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะ และด้านเจตคติ เป็นเรื่องที่ทำไม่ได้ แต่ปัญหาสังคมปัจจุบันคือการมองไม่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรม จึงขาดการให้ความสำคัญเท่าที่ควร (5 : 7)

ในการพัฒนาประเทศไทย เพื่อให้เจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองและมั่นคงนั้น ข้าราชการทั่ว ๆ ไป นักปกครอง หรือนักบริหารในฐานะผู้นำของสังคม จึงควรมีส่วนร่วมด้วยการรู้จักนำหรือปรับปรุงหลักวัฒนธรรมไทยมาใช้ในการเข้าถึงประชาชน มุ่งสร้างเยาวชนในชาติให้เป็นคนดี มีการอบรมสั่งสอนเนื้อหาแห่งวัฒนธรรมไทย มาใช้ประกอบในการอบรมสั่งสอน บำรุงรักษา และส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติไทย (6 : 166)

วิทยาลัยครูในฐานะสถาบันอุดมศึกษาของท้องถิ่น มีหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 ให้วิทยาลัยครูเป็นสถาบันการศึกษาและ... ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและให้บริการทางวิชาการแก่สังคม อีกทั้งวิทยาลัยครูได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหน่วยปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ มีหน้าที่ส่งเสริมประสานงานด้านวัฒนธรรม (7 : 1) จากหน้าที่ดังกล่าวนี้เอง วิทยาลัยครูซึ่งเป็นสถาบัน ที่จะต้องผลิตบุคลากรที่สำคัญของท้องถิ่นจึงต้องมีหน้าที่ฝึกอบรมนักศึกษาครูให้เป็นอย่างดีในเรื่อง การปฏิบัติคุณงามความดีในการดำเนินชีวิตและเป็นหลักในการสืบทอด ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชาติ เพื่อทำหน้าที่พัฒนาเยาวชนที่ดีต่อไป แต่จากการวิจัยของ วันทนา ไชยกิจ ซึ่งศึกษา บทบาทของวิทยาลัยครูใน เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ เมื่อปี 2525 พบว่า วิทยาลัยครูมีการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรมค่อนข้างน้อย มีปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร ไม่มีเวลาอุทิศให้งานด้านวัฒนธรรม ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญและศรัทธาในด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะ จึงได้ เสนอแนะให้มีการทบทวนบทบาทว่า ใ้มีการปฏิบัติหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ของ

พระราชบัญญัติครบถ้วนหรือไม่ และควรมีการประเมินผลการดำเนินงานทุกครั้ง(8 : 73-88) ส่วนอนุวัฒน์ ตั้งสมบุรณ์ และสมพจน์ จันทร่เที่ยง ได้ทำการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดทั่วประเทศ พบว่า วิทยาลัยครูชาคบุคลากรที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรมโดยตรง ไม่เห็นความสำคัญของงานวัฒนธรรม มีปัญหาด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ได้รับงบประมาณล่าช้ากว่าแผน และความไม่คล่องตัวในการใช้จ่ายงบประมาณ (9 : 43 - 45) ซึ่งจากผลการวิจัยและการประเมินผลที่ผ่านมาเอง แสดงให้เห็นถึงปัญหาด้านปัจจัยหรือสิ่งนำ ทำให้มีผลต่อการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ และผลผลิตของโครงการ ของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเสมอมา

โครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย เป็นโครงการหนึ่งของศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ในวิทยาลัยครู มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความรู้ และการปฏิบัติกิจกรรมด้านวัฒนธรรมแก่นักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้รับงบประมาณจากกรมการฝึกหัดครูทุกปีตั้งแต่ปี 2526 และมีการปฏิบัติเสร็จสิ้นในแต่ละปีงบประมาณ การติดตามผลของโครงการหลังจากโครงการเสร็จสิ้นลงแล้ว จะให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการตัดสินใจว่า ควรให้มีโครงการอีกหรือไม่ และควรดำเนินงานตามแผนเดิมหรือไม่ หรือควรปรับขยายหรือล้มเลิกโครงการ(10 : 75) เป็นการตรวจสอบอย่างมีระบบเกี่ยวกับทรัพยากรที่จำเป็นต่อโครงการ และการใช้ทรัพยากรเหล่านั้น เพื่อให้โครงการได้บรรลุตามเป้าหมาย จะได้นำข้อมูลมาใช้ในการวางแผน การขยายงาน ปรับวิธีดำเนินงาน จัดหาทรัพยากรในอนาคต และ จากผลการวิจัยและผลการประเมินที่ผ่านมา ที่มีปัญหาด้านปัจจัยและสิ่งนำที่นำมาใช้ในการปฏิบัติโครงการ ซึ่งมีผลต่อการดำเนินงานโครงการและผลผลิตของโครงการอย่างยิ่ง จึงควรมีการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการเพื่อพิจารณาประสิทธิภาพของโครงการ และเป็นประโยชน์ในการบริหารโครงการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ทั่วไปเพื่อติดตามผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในสภวิทยาลัยอีสานเหนือ สำหรับวัตถุประสงค์เฉพาะมีดังนี้

1. เพื่อบรรยายความสัมพันธ์เชิงตรรกและความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ ระหว่างปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลลัพธ์ของโครงการ
2. เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง
3. เพื่อหามาตรฐานการดำเนินงานการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และ
4. เพื่อเปรียบเทียบคุณค่าระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับมาตรฐานการดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในสหวิทยาลัยอีสานเหนือ 4 ศูนย์ คือ
 - 1.1 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครุมหาสารคาม
 - 1.2 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครุสกลนคร
 - 1.3 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครุอุดรธานี
 - 1.4 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครุเลย
2. ได้ติดตามผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยเฉพาะปีงบประมาณ 2528 และ 2529
3. ได้กำหนดมาตรฐานการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยการสังเคราะห์ข้อมูลจากความคาดหวังของผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จากเอกสารนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2524 จนถึงปัจจุบัน จากแนวนโยบายการดำเนินงานเรื่องวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ ปี 2529 และ จากคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม (คู - ภาคผนวก ก)

ความจำกัดของการวิจัย

การติดตามผลการดำเนินงานของโครงการที่สมบูรณ์นั้น จะต้องเริ่มติดตามผล ในทุกระยะของการดำเนินงาน แต่เนื่องจากผู้วิจัยได้วางแผนการติดตามผล หลังจากโครงการสิ้นสุดไปแล้ว จึงอาจทำให้ผลที่ได้ไม่สมบูรณ์ในบางด้าน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูล จากหลายแหล่งมาตรวจสอบกัน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มที่ให้ข้อมูล เกี่ยวกับโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย เป็นผู้ ที่ทราบรายละเอียดในการดำเนินกิจกรรมของโครงการเป็นอย่างดี และตอบคำถามด้วยความจริงใจ ตามสภาพความเป็นจริงที่รับรู้มา
2. คณะผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม เป็นผู้มีความเป็นกลางในการให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะโดยปราศจากอคติ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การติดตามผลการดำเนินงาน หมายถึง การติดตามผลการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่นำไปใช้ในโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย เพื่อพิจารณาว่า ทรัพยากรดังกล่าวมีพอเพียงหรือไม่ มีการนำไปใช้อย่างไร และได้ผลผลิตอย่างไร

โครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย หมายถึง โครงการหนึ่งของศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ที่ได้รับงบประมาณจากกรมการฝึกหัดครู ตั้งแต่ปี 2526 ทุกปี เพื่อจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ทางขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาหรือประถมศึกษา

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หมายถึง หน่วยงานหนึ่งในแต่ละวิทยาลัยครู ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 เริ่มตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมเมื่อปี 2524 และประกาศเป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2527 เมื่อเดือนเมษายน 2530 ในวิทยานิพนธ์นี้ หมายถึงศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในสภวิทยาลัยอีสานเหนือ

ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หรือหัวหน้าศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หมายถึง ผู้รับผิดชอบบริหารงานศูนย์ศิลปวัฒนธรรม

แผนงานหรือความคาดหวัง (Intents) หมายถึง สิ่งที่ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ได้คาดหวังไว้ว่า ควรจะทำให้เกิดขึ้นในด้านปัจจัยเบื้องต้น กิจกรรมที่ควรปฏิบัติ และผลลัพธ์ที่คาดหวัง

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Observations) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรมที่สามารถสังเกตได้ วัดได้ เช่น ปัจจัยที่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมได้รับและมีจริง กิจกรรมที่ได้ปฏิบัติจริง และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง

มาตรฐานในการดำเนินงาน (Standards) หมายถึง แนวทางการดำเนินงานที่ควรจะเป็นซึ่งได้จากการสังเคราะห์จากความคาดหวังของผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จากเอกสารแนวนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2524 จนถึงปัจจุบัน และแนวนโยบายการดำเนินงานเรื่องวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ ปี 2529 แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม ตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข

การตัดสินคุณค่า (Judgements) หมายถึง ผลการพิจารณาตัดสินของผู้ประเมินโดยเปรียบเทียบ ระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริง กับมาตรฐานการดำเนินงาน

ความสอดคล้อง (Congruence) หมายถึง การพิจารณาว่าสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง หรือปฏิบัติจริงนั้น ได้เกิดขึ้นตรงกับความคาดหวัง และสัมพันธ์กับมาตรฐานที่ควรจะเป็นอย่างใกล้ชิดเพียงใด

ความสัมพันธ์เชิงตรรก (Logical Contingency) หมายถึง การพิจารณาความสัมพันธ์ภายใน ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ อย่างมีความเกี่ยวพัน เกื้อหนุน และเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งกันและกันเพียงใด

ความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ (Empirical Contingency) หมายถึง การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่สังเกตได้ วัดได้ ว่ามีความเกี่ยวพัน เกื้อหนุน เกิดขึ้นจริงเพียงใด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในกรมการฝึกหัดครู และคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ในการวางแผน และตัดสินใจ เกี่ยวกับโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยต่อไป
2. เป็นการกระตุ้นเตือนให้ผู้บริหาร และคณาจารย์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่นให้มากขึ้น
3. ได้มาตรฐานการดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรมไทย เป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติต่อไป